

Xilaskarlıq missiyası

Bu il mayın 10-da ümumilli lider, müstəqil Azərbaycan dövlətinin qurucusu, görkəmli siyasi və dövlət xadimi Heydər Əliyevin anadan olmasının 100 ili tamam olur. Prezident İlham Əliyev 29 sentyabr 2022-ci il tarixli sərəncamı ilə Azərbaycanda 2023-cü ili "Heydər Əliyev İli" elan edib.

Bu sərəncam xalqımızın arzu və istəklərini əks etdirməklə yanaşı, həm də bütün ömrünü doğma xalqına həsr edən, Azərbaycanın müstəqilliyi və inkişafına misilsiz töhfələr verən ulu öndərin şəxsiyyətinə, çoxşaxəli, məhsuldar fəaliyyətinə yüksək dəyərin, böyük ehtiramın təzahürüdür.

Heydər Əliyev istər sovet dövründə, istərsə də müstəqillik illərində Azərbaycanda siyasi, sosial-iqtisadi vəziyyətin kəskin, çoxsaylı problemlərin mövcud olduğu şəraitdə hakimiyyətə gəlib. Buna qədər isə ulu öndər 1944-69-cu illərdə dövlət təhlükəsizliyi orqanlarında müxtəlif vəzifələrdə çalışıb. 1964-cü ildə Azərbaycan SSR Nazirlər Soveti yanında Dövlət Təhlükəsizliyi Komitəsi sədrinin müavini, 1967-ci ildə isə sədri vəzifəsinə irəli çəkilən Heydər Əliyevin dövlət təhlükəsizliyi işçisi kimi mühüm xidmətləri haqqında əhəmiyyətli məqalələr yazılıb, filmlər çəkilib. Ona görə də bu məsələnin üzərində əhəmiyyətli sənədlər hazırlanmışdır. Bu sənədlər sənədlərindən iki məqamı qeyd etmək istərdik.

Bunlardan birincisi Heydər Əliyevin təhlükəsizlik orqanlarında çalışdığı olduqca vacib və əhəmiyyətli milliləşdirmə siyasəti idi. Bəlli olduğu kimi, uzun müddət bu orqanlarda rəhbər vəzifələrdə digər millətlərdən (rus, erməni) olan insanlar təmsil olunurdular. Bu isə həm yerli kadrların yetişdirilməsi, həm də Azərbaycanın təhlükəsizliyi ilə bağlı bir sıra mühüm məsələlərdə qeyri-obyektiv, yanlış, hətta milli maraqlarımız baxımından ziyanlı qərarların verilməsinə səbəb olurdu. Təhlükəsizlik orqanlarında pillə-pillə irəliləyən ulu öndər bütün bunları görürdü və təbii ki, bu vəziyyətlə barışa bilməzdi. Məhz elə buna görə də Azərbaycan DTK-nın sədri müavini və sədri olduğu illərdə o, təhlükəsizlik orqanlarında milli kadrların sayının artırılması, onların peşəkar dövlət təhlükəsizliyi işçiləri kimi yetişməsi, Azərbaycan əleyhinə qərarların qəbulunda xüsusi rol oynayan ermənilərin isə vəzifələrdən uzaqlaşdırılması məsələsində ciddi addımlar atıb.

İkinci məqam təhlükəsizlik orqanlarında çalışdığı illərdə ulu öndərin 60-cı illərdə Qarabağda yenidən baş qaldıran separatizm, ağır cinayətlər törədən erməni millətçiləri ilə qətiyyətli mübarizəsi ilə bağlıdır. Məsələ burasındadır ki, 1923-cü ildə sovet hakimiyyətinin yanlış qərarı nəticəsində Dağlıq Qarabağ Muxtar Vilayəti yaradıldıqdan sonra ermənilərin məqsədi Qarabağı Azərbaycandan qoparıb Ermənistanla birləşdirmək idi. Erməni millətçiləri sovet dövründə zaman-

zaman fürsət düşdükcə bu məsələni gündəmə gətirirdilər. Ötən əsrin 60-cı illərində Qarabağda erməni separatizmi yenidən geniş şəkildə baş qaldırdı. Xoşbəxtlikdən bu zaman ulu öndər Heydər Əliyev Azərbaycan DTK-ya rəhbərlik edirdi və o, erməni separatizminin qarşısının alınması məsələsində olduqca mühüm rol oynadı.

1967-ci ilin əvvəllərindən etibarən Qarabağda, xüsusilə Xankəndi şəhərində yaşayan ermənilər havadarlarının dəstəyi və onların planlarına uyğun olaraq milli ədavəti qızışdırmağa, öz məkrli niyyətlərini həyata keçirmək üçün ən çirkin əməllərə belə əl atmağa başladılar. Ermənilərin planlarına görə, Qarabağın dağlıq hissəsi, ilk növbədə Xankəndi azərbaycanlılardan təmizlənməli idi. Bunun üçün də onlar milli ədavəti qızışdırmaq məqsədilə bir neçə erməni öldürüb günahı azərbaycanlıların üzərinə atmaq sənarisini hazırlamışdılar. Bu sənədlər 1967-ci ildə Xocavənddə həyata keçirildi. Belə ki, rayonun Qarabağlı kəndində azərbaycanlıların və ermənilərin birgə təhsil aldığı orta məktəbdə bir erməni uşağı "yoxa çıxarılır". Səhəri gün vəhşicəsinə qətlə yetirilməyi uşağın meyiti yol kənarından tapılır. Onu ermənilər özləri qətlə yetirənlər də bu hadisəyə görə məktəbin direktoru Ərşad Məmmədov və daha iki azərbaycanlı müəllim həbs edilir. Ardınca İrəvandan və Ermənistanın digər rayonlarından Xankəndinə avtobuslarla gətirilən ermənilər uşağı azərbaycanlıların qətlə yetirdiyini iddia edir və milli ədavəti qızışdırırlar. Məhkəmənin təyin olunduğu gün bütün məsul işçilər Bakıya çağırılır. Məhkəmə ermənilərin təzyiği altında Ərşad Məmmədova ölüm hökmü çıxarır. Məhkəmənin hökmündən sonra Ərşad Məmmədovun olduğu dustaqlar üçün nəzərdə tutulan avtomobilin qarşısı ermənilər tərəfindən kəsilir. Ermənilər maşını avtomat silahla atəşə tuturlar. Onlar Ərşad Məmmədovu və digər azərbaycanlıları maşından düşürüb qətlə yetirirlər. Onlardan Ərşad Məmmədovun meyiti qəddarcasına yandırılır. Bu məsələ ilə bağlı Bakıya məruzə olunur. Ölkənin rəhbər şəxsləri Qarabağa səfər edirlər. Həmin ərəfədə Azərbaycan SSR Dövlət Təhlükəsizlik Komitəsinin sədri təyin olunan Heydər Əliyev də Xankəndiyə gəlir. O, istintaq qrupunun yeganə azərbaycanlı üzvü olur. Buna baxmayaraq, Heydər Əliyevin təcrübəsi və qətiyyəti sayəsində erməni uşağı azərbaycanlıların deyil, ermənilərin qətlə yetirdi-

yi sübut olunur. Beləliklə, Heydər Əliyevin peşəkarlığı, gərgin əməyi nəticəsində cinayəti təşkil edən və törədənlerin şəxsiyyəti müəyyən olunur. Ümumilikdə bu qanlı cinayətdə əli olan 39 erməni canisi, o cümlədən erməni məktəblisini vəhşicəsinə qətlə yetirən Edik Baqdasaryan həbs olunurlar. Həmin hadisələr vaxtı bu cinayətlərə rəvac verənlərdən biri – Dağlıq Qarabağ MV Partiya Komitəsinin birinci katibi Qurgen Melkumyan isə sonralar - 1973-cü ildə Heydər Əliyev Azərbaycan KP MK-nın birinci katibi olduğu dövrə vəzifəsindən azad edilir.

Ulu öndərin yüksək liderlik və təşkilatçılıq qabiliyyəti, iti ağıllı, dərin zəkası, qətiyyəti o, hələ dövlət təhlükəsizliyi orqanlarında çalışarkən, keçmiş SSRİ rəhbərliyinin diqqətini cəlb etmişdi. Məhz buna görə də 1969-cu ildə Azərbaycan KP MK-nın birinci katibi vəzifəsinə kimin namizədliyini irəli sürmək məsələsi gündəmə gələndə İttifaq rəhbərliyi Heydər Əliyevin namizədliyi üzərində dayandı.

Ümumilli lider Heydər Əliyevin 1969-cu ildə Azərbaycana rəhbərlik etməyə başlaması bu sahədə böyük təcrübə toplusu, fitri istedadı, əzmkarlığı respublikanın qarşısında duran problemlərin həllinə böyük ümidlər yaradırdı. Ulu öndərə qədər ölkəyə rəhbərlik edən şəxslər Azərbaycanın milli inkişaf strategiyasını müəyyən edə bilməmişdilər. Bu səbəbdən Azərbaycan keçmiş SSRİ-nin geridə qalmış respublikalarından biri sayılırdı. 1960-cı illərin sonunda Azərbaycan iqtisadiyyatı daha çox təbii sərvətlərdən xammal kimi istifadəyə əsaslanırdı. Əhalinin yaşayış səviyyəsi digər müttəfiq respublikalarla müqayisədə aşağı idi. Azərbaycanda idarəçiliyin möhkəmləndirilməsi, uzun illər ərzində yığılıb qalan sosial-iqtisadi problemlərin aradan qaldırılması, respublikanın mövcud iqtisadi potensialından səmərəli istifadə edilməsi, əhalinin güzəranının yaxşılaşdırılması günün tələbi idi.

Belə bir şəraitdə Azərbaycan KP MK-nın birinci katibi seçilən Heydər Əliyev respublikanı üzleşdiyi ağır vəziyyətdən çıxarmaq üçün qəti addımlar atmağa başladı. O, Azərbaycanın uzunmüddətli və hərtərəfli inkişafını təmin edən proqramlar həyata keçirdi. Dahi siyasətçi iqtisadiyyatın bir sıra sahələri – sənaye (o cümlədən neft sənayesi), kənd təsərrüfatı, tikinti, eləcə də təhsil, mədəniyyət və elm sahəsində köklü dəyişikliklərə səbəb olan inqilabi islahatlara başladı. O zaman ümumilli liderin hədəfi Azərbaycanı özü-özünü təmin edən, elmi-texniki cəhətdən inkişaf etmiş, müttəfiq respublikalar arasında ön sıralarda olan bir respublikaya çevirmək idi. Bunun üçün o, yorulmadan, gecə-gündüz mübarizə aparırdı. Məhz onun gərgin

və səmərəli fəaliyyəti nəticəsində 1969-82-ci illər Azərbaycan tarixinə parlaq quruculuq illəri kimi daxil oldu.

Möhtərəm Prezidentimiz İlham Əliyevin dediyi kimi, Heydər Əliyev həm sovet dövründə, həm müstəqillik illərində Azərbaycanın inkişafı üçün çox böyük fədakarlıq göstərdi: "Təkcə onu demək kifayətdir ki, sovet dövründə – 1970-ci illərdə, 1980-ci illərin əvvəllərində Azərbaycan Heydər Əliyevin rəhbərliyi ilə ən geridə qalmış respublikalardan birindən ən qabaqcıl respublikalardan birinə çevrilmişdir. Məhz o illərdə çox möhkəm sənaye potensialı yaradılmışdır, infrastruktur layihələri icra edilmişdir. O layihələr ki, bu gün də müstəqil Azərbaycana xidmət göstərir".

Heydər Əliyev Azərbaycana rəhbərlik etdiyi həmin illərdə, doğrudan da, sənaye və kənd təsərrüfatının bütün sahələrində yüksəliş baş verdi. Respublika iqtisadiyyatında mühüm dəyişikliklər həyata keçirildi. Yeni və müərəqqi sənaye müəssisələri yaradıldı. Elmi-texniki tərəqqinin son nailiyyətlərinin, müasir texnologiyaların iqtisadiyyatın müxtəlif sahələrinə tətbiqi nəticəsində Azərbaycan keçmiş SSRİ-də müttəfiq respublikalar arasında ön mövqelərə çıxdı. Həmin dövrdə Heydər Əliyevin uzaqgörən siyasəti və səriştəli rəhbərliyi nəticəsində Azərbaycan Sovet İttifaqında kənd təsərrüfatı, eləcə də pambıqçılıq və üzümçülük sahəsində ilk yerlərdən birini tutan respublikalardan oldu. Eyni zamanda 70-80-ci illərdə Azərbaycanda yüzlərlə zavod, fabriklər, sənaye müəssisələri, təhsil və mədəniyyət ocaqları yaradıldı. Bakıda, digər iri şəhərlərdə, rayon mərkəzlərində yeni və yaraşığıl yaşayış binaları, mehmanxanalar, mədəniyyət sarayları və s. inşa olundu, yeni magistral və dəmir yolları, su kəmərləri çəkildi.

Heydər Əliyevin rəhbərliyi dövründə, eyni zamanda, xalqımızın milli-mənəvi həyatında, ictimai fikirdə görünməmiş dirçəliş baş verdi. Milli şüurun oyanışı, milli dəyərlərimizin təbliği, Azərbaycan dilinin mövqeyinin güclənməsi məhz bu dövrə təsadüf edir. Bu istiqamətdə görülən işlər sonradan milli dövlətçilik, müstəqillik ideyalarının cəmiyyətdə hərəkətverici qüvvəyə çevrilməsi üçün təməl rolunu oynadı.

Keçmiş SSRİ rəhbərliyində təmsil olunduğu illərdə də ulu öndər heç zaman doğma Vətəni və xalqından diqqət və qayğısını əsirgəmədi, istər xoş, istərsə də çətin günlərində onun ürəyi daim Azərbaycanla döyündü.

Sovet hakimiyyətinin çökməsi ərəfəsində keçmiş SSRİ rəhbərliyinin xalqımıza qarşı törətdiyi qanlı 20 Yanvar hadisələri zamanı biz bunun canlı şahidi olduq. Hər zaman xalqının yanında olan ulu öndər bu hadisələrlə əlaqədar kəskin bəyanat verdi, SSRİ və respublika rəhbərliyini ittiham etdi, günahkarların cəzalandırılması tələbini irəli sürdü.

Doğma Vətənə qayıtması və Naxçıvanda siyasi fəaliyyətini bərpa etməsi, Azərbaycan parlamentindəki tarixi çıxışları, Naxçıvan Ali Məclisinin Sədri kimi üçrəngli bayrağımızı başının üzərinə qaldırması ulu öndərin milli müstəqillik və dövlətçilik ideyalarını gerçəkləşdirməsinin başlanğıcı oldu.

1992-ci ilin noyabrında bir qrup ziyalı ilə Yeni Azərbaycan Partiyasını yaradan ulu öndər tezliklə onu əsl xalq partiyasına çevirməyi bacardı. Xalqın dəstəyinə və tutduğu yolun doğruluğuna əmin olan Heydər Əliyev 1993-cü ilin 15 iyununda Qurtuluş hərəkatını məntiqi sonluğuna çatdırdı, kaosdan, hərəc-mərclikdən siyasi sabitliyə, iqtisadi yüksəlişə aparan yolun əsasını qoydu. Hakimiyyətdə olduğu 1993-2003-cü illərdə ulu öndər Azərbaycanın müstəqilliyini möhkəmləndirdi, güclü iqtisadiyyat və qüdrətli ordu yaratdı. Onun uzaqgörən siyasəti nəticəsində Azərbaycan regionda lider ölkəyə çevrildi, ölkəmizin beynəlxalq aləmdə nüfuzu xeyli yüksəldi.

Bu gün ümumilli lider Heydər Əliyevin ruhu şaddır. Çünki ulu öndərin layiqli davamçısı, möhtərəm Prezidentimiz İlham Əliyev onun atdığı təməllər üzərində müstəqil Azərbaycanı daha da inkişaf etdirib, Heydər Əliyevin vəsiyyətlərini yerinə yetirərək topraqlarımızı düşmən tapdağından azad edib, ərazi bütövlüyümüzü bərpa olunub. Bu gün dövlət başçımız da, xalqımız da ulu öndərin siyasi kursuna, onun ideya və amallarına, azərbaycançılıq məfkürəsinə sadiqdir.

Tofiq CAHANGİROV,
professor,
YAP İdarə Heyətinin üzvü